

مقدمه‌ای بر مبانی حقوقی و کلامی نظام سیاسی در اسلام

معرفی از عبدالکاسم مجتبی زاده

تألیف: احمد دیلمی

تدوین: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، پژوهشکده‌ی فرهنگ و معارف

ناشر: دفتر نشر معارف

چاپ اول: تابستان ۱۳۸۱

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۳۰۰

به رغم تلاشهای فراوان و ارزشمندی که در دوران معاصر و به ویژه در دهه‌های اخیر از سوی دانشوران، عالمان و نویسندگان مسلمان و در رأس آنها امام خمینی(ره) انجام گرفته است، همچنان زوایای مبهم و محتاج بررسی در اندیشه‌ی سیاسی اسلام فراوان به چشم می‌خورد.

البته این یک فرمول طبیعی است که شاخه‌های مختلف حکمت عملی به ناچار باید در چالش با شرایط و موانع عملی پله‌های کمال خویش را بپیمایند. بخش عمده‌ی مباحث و مکتوبات اندیشمندان مسلمان در حوزه‌ی دین و دولت، مصروف گفتگو درباره‌ی اصل ضرورت دولت دینی و رهبری آن شده است و حتی این دو موضوع از یکدیگر جدا نشده و با هم مورد بحث قرار گرفته‌اند و در نتیجه در بسیاری از عناصر دیگر نظام سیاسی اسلام خلأ بررسیهای نظری متناسب با عمل، به وضوح دیده می‌شود. هدف نویسنده از این نوشتار طرح پاره‌ای مباحث درباره‌ی اندیشه و نظام سیاسی در اسلام به شکل یک متن آموزشی است که در بردارنده‌ی اصیلترین عناصر تشکیل دهنده‌ی یک نظام سیاسی باشد.

نویسنده در مدخل کتاب پس از تعریف مفاهیم و اهمیت و ضرورت موضوع به فرضیات مباحث کتاب پرداخته است.

در فصل اول کتاب، نویسنده در ابتدا به مفهوم و مشخصه‌های دولت دینی با توجه به چهار عنصر حکومت دینی، یعنی؛ اهداف، مجریان، مردم و ارزش‌ها پرداخته است.

در گفتار اول این فصل، نویسنده عمده‌ترین دلایل پیوند ضروری میان دین و دولت را در سه محور: ماهیت عقلی، ویژگی‌های کلامی و خصیصه‌های فقهی دسته‌بندی می‌نماید. در گفتار دوم از فصل اول، نویسنده به شاخصترین دلایل سکولارها در خصوص جدایی دین و دولت اشاره داشته و سپس به بررسی آنها پرداخته است.

فصل دوم کتاب به منشأ مشروعیت حکومت در اسلام اختصاص دارد که نویسنده در گفتار اول این فصل، به بررسی مفهوم مشروعیت و سپس ترسیم دقیق موضوع مورد بحث پرداخته است. در گفتار دوم با عنوان نظریه‌های مشروعیت، نویسنده؛ نقد و بررسی نظریه‌های انتخاب، انتصاب و مختار در حوزه‌ی اندیشه‌ی سیاسی اسلام به خصوص شیعه را مورد بررسی قرار داده است. فصل سوم با عنوان «رهبر در نظام سیاسی اسلام» به بررسی ویژگی‌های رهبر، تعیین رهبر، وظایف و اختیارات رهبر، مجاری نظارت بر عملکرد رهبر و شرایط پایان رهبری اختصاص دارد.

بررسی ساختار نظام سیاسی اسلام با توجه به اصول حاکم بر آن و میزان انطباق حکومت اسلامی با انواع ساختارها، موضوع فصل چهارم کتاب است.

در فصل پنجم کتاب با عنوان «قلمرو دولت اسلامی»، نویسنده، ابتدا مبانی اعمال حاکمیت فرامرزی را در اندیشه‌ی سیاسی اسلام مورد مطالعه قرار داده است، سپس وضعیت موجود در مرزبندی‌های بین کشورها اعم از اسلامی و غیر آن را بیان نموده است. در بخش بعدی وضعیت مطلوب نسبت به قلمرو حکومت فراگیر اسلامی ترسیم گردیده و سرانجام راهکارهای گذار از وضعیت موجود به شرایط مطلوب، پیشنهاد شده است.

«قانون مداری در نظام سیاسی اسلام»، عنوان فصل ششم کتاب است، در این فصل، نویسنده پس از ارائه مفهومی قانون و رابطه‌ی آن با سیاست؛ به مبانی قانون مداری در دولت اسلامی پرداخته است و به دلایلی اشاره دارد که بر اساس آن، قانونگرایی در دولت اسلامی را ضروری می‌داند. در بخش دیگری از این فصل، نویسنده به بنیاد و مبنای مشروعیت قانون در دولت اسلامی اشاره دارد. در فصل هفتم کتاب با عنوان «حقوق و آزادی‌ها»، نویسنده ابتدا به بررسی و معنی سه واژه‌ی؛ حق، تعریف و آزادی پرداخته است. در بخش اول این فصل، حقوق و آزادی‌های فردی را سه منظرِ ساحت‌های آزادی فردی، مبانی آزادی فردی و مرزهای آزادی‌های فردی مورد بررسی قرار گرفته است. بررسی حقوق و آزادی‌های اجتماعی بخش دیگری از این فصل را شامل می‌شود.